

Маркевич О. В.
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри всесвітньої історії
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Святування тридцятиріччя незалежності України є приводом підвести перші підсумки існування молодого, але вже у багатьох відношеннях досвідченої держави. Особливої уваги потребує вивчення напрямків формування та можливостей подальшого розвитку правової політики, де в силу як політичних, так і історичних обставин державна влада незалежної України демонструвала невизначеність, або ж не до кінця продумувала стратегію розвитку. Перші невдачі змінювались і вагомими здобутками – їх збереження і примноження визначено державним пріоритетом. Завданням нашої розвідки є проаналізувати сучасні підходи до терміну правова політика, визначити основні напрями її формування та розвитку, а також вказати можливі шляхи подальшого розвитку.

Аналізувати правову політику сучасної України, а тим більше визначати перспективи її розвитку (або ж модернізації) неможливо без чіткого розуміння того, що вкладаємо у її зміст. Представники історичної школи права (Б. А. Кістяківський, Н. М. Коркунов, Л. І. Петражицький) вказували на правову політику більше як прикладну науку, яка визначає чинне законодавство і сприяє виробленню досконалого права. Сучасна дослідниця Наталія Железняк не погоджується з даним змістом і вважає цю категорію набагато складнішою [2, с. 8]. У тодішніх політичних умовах представники державницького напрямку спробували створити «ідеальне законодавство», забуваючи, що воно не існує відособлено суспільства.

У визначенні правова політика – особлива форма вираження державної політики, легітимізація юридичними засобами, закріплення і здійснення політичного курсу країни (держави), волі її офіційних лідерів і владних структур – чітко викристалізовується бачення правової політики в контексті існування держави. Воля офіційних лідерів, державної влади є пріоритетною, їх зусиллями здійснюються реформи. Знову ж держава і державна влада відособлюється від суспільства. На нашу думку, найповнішим є визначення, що його запропонувала Наталія Железняк, де вказано, що правова політика – це

специфічна міжгалузева правова категорія, яка визначає ґрунтовані на загальних та специфічних закономірностях розвитку національної правової системи принципи, стратегічні напрямки та шляхи створення і реалізації правових норм, спрямована на зміцнення режиму законності та безпеки, формування у громадян розвиненої правової культури, здатності використовувати правові засоби для задоволення своїх інтересів, захисту прав та свобод і одночасно є статичним елементом правової системи [2, с.9]. Саме виходячи з цього значення можна визначати подальші напрямки формування і розвитку правової політики.

Суспільство, особистість стають у центрі сучасної правової політики, а держава має ефективно організувати правове виховання, формування у громадян правового світогляду, спираючись на історичні традиції та ураховуючи специфіку української національної ідеї. Частину цих завдань вдається реалізовувати. У старшій школі читається курс «Громадянської освіти», а в університетських освітніх програмах включені освітні компоненти «Правова культура особистості», «Конституційне право», «Державна влада і місцеве самоврядування» для студентів неюридичних спеціальностей.

Подолати правовий нігілізм, який століттями укорінявся на українських землях, неможливо зусиллями однієї влади чи одного року/каденції. Важко досягнути бодай найменших якісних зрушень у державі бездумно переймаючи досвід організації управління провідних країн світу. Ще в першій половині XIX ст. представники історичної школи права вказували, що правова політика у державі індивідуальна (як і мова, традиції) і формується з урахуванням тих історичних подій, які довелося пережити її народу [1, с.154]. Вивчення і розуміння досвіду минулого допоможе побачити перспективи майбутнього.

Оцінюючи стан правового розвитку України за часи незалежності, додамо, що прийняття Конституції України, а також кодифікація цивільного, сімейного, кримінального законодавства є вагомим здобутком [6, с.29]. Модернізувалися правоохоронна, судова системи. Прийнято «Закон про запобігання корупції» (19.12.2014), «Вибірчий кодекс України» (19.12.2019), введено обов'язкове електронне декларування майна держслужбовців, зростають повноваження органів місцевого самоврядування [3; 4]. Чимало змін впроваджується на вимогу країн Європейського Союзу, які позитивно сприймають реформування правової системи України у відповідність до європейських стандартів. Остаточною крапкою у визначенні цього напрямку правової політики стало внесення змін до преамбули Конституції України 7 лютого 2019 року та «визначення європейської ідентичності

Українського народу і незворотності європейського та євроатлантичного курсу України» [5].

Значні здобутки межують з проблемами. Сучасній правовій системі необхідно ліквідувати розбалансованість її складників, зокрема наявність значної кількості нормативних правових актів, які дублюють, або ж протирічають один одному. Ще однією проблемою сучасної правової політики є ігнорування науково-експертних висновків щодо законопроектів, недостатнє прийняття деяких нормативних правових актів при підготовці їх проектів, що призводить до внесення змін, доповнень або навіть відміни цих актів незабаром після їх прийняття. Використаємо статистику, яку зібрали і узагальнили Олександра Руднева та Олександр Ярмиш. Згідно офіційних даних, Верховною Радою України III скликання (1998-2002 рр.) було прийнято 885 законодавчих актів, з них 443 присвячені внесенню змін до законів. У наступних каденціях ця тенденція усугубилась і Верховна Рада IV скликання (2002-2006 рр.) попрацювала над прийняттям 1140 актів, з них 638 стосувались змін і доповнень, а Верховна Рада VI скликання (2007-2012) – має співвідношення 1319 і 898 [7, с.12]. Окрім цього на рівні окремих законів регламентуються малозначущі питання, які б могли отримати розв'язання у нормативних правових актах іншого рівня. Це суперечить принципу субсидіарності, згідно якого політичне управління має будуватися таким чином, щоб дозволити всі проблеми, які можуть ефективно вирішуватись на місцях, перебували у компетенції органів місцевого самоврядування, які найближчі до населення і при належній організації оперативніше реагують на виклики.

Виходячи з здобутків правової політики і проблем, які не були з'ясовані за роки незалежності, визначимо можливі шляхи підвищення ефективності правової політики. О. Руднева та О. Ярмиш зазначили, що правова політика здійснюється комплексно і пропонувані заходи відносяться до правотворчої, правозастосовної, правоінтерпретаційної, правореалізаційної, інформаційно-виховної та організаційно-технічних форм [7, с. 16]. Визначені нами заходи є суб'єктивною оцінкою і пов'язані з баченням перспектив розвитку на основі тлумачень права на буденному і професійному рівнях:

- 1) Екстреними є заходи, спрямовані на удосконалення механізмів взаємодії законодавчої, виконавчої, судової гілок та органів самоврядування у процесі підготовки законопроектів, а якщо невідповідності призвели до втрат, то формування ефективних механізмів відшкодування державою шкоди.

- 2) Посилення контролю за дотриманням законодавства та визначення більшого покарання за зловживання владою.

3) Підвищення правової культури населення на буденному рівні засобами пропаганди цінностей права, його презумпцій.

4) Останнє, але не за змістом – створення дієвих механізмів відстоювання Україною своїх національних інтересів на міжнародному рівні, аби імплементація, тобто виконання Україною міжнародних правових норм відбувалась з урахуванням її національних інтересів.

Висновки. Ідеї правової політики сформувалися давно і в процесі свого розвитку зазнали змін. Сучасне розуміння правової політики нерозривно пов'язане з формуванням у громадян розвиненої правової культури, вмінням використовувати правові засоби для захисту своїх інтересів. За роки незалежності державна правова політика пройшла нелегкий шлях розвитку. Було прийнято ряд необхідних законодавчих змін, кодифіковано основну частину нормативно-правових актів, правова система України приводиться у відповідність до європейських стандартів. Разом з тим не вирішено питання проведення науково-експертних висновків щодо законопроектів, недостатня правова культура самих політиків, зловживання владою. Для подолання цього та з метою підвищення ефективності правової політики необхідно провести ряд термінових заходів, пов'язаних з діяльністю у правотворчій, правореалізаційній та інформаційно-виховній сферах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демиденко Г.Г. *Історія вчень про державу і право : підручник*. Х. : Право, 2009. 256 с. Електронний ресурс. URL.: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf
2. Железняк Н. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика. *Наукові записки. Том 21. Юридичні науки*. 2003. С. 7-14.
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Електронний ресурс. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1700-18#Text>
4. Закон України «Виборчий кодекс України» від 19.12.2019 № 396-IX. Електронний ресурс. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396-20#Text>
5. Конституція України від 28.06.1996 р. Електронний ресурс. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Петришин О. Основні напрями формування і розвитку правової політики. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування : зб. матеріалів наук.-практ. конф.* (Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ : НІСД, 2013. С. 28-37.

7. Руднєва О., Ярмиш О. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності (аналітична доповідь). *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ : НІСД, 2013. С. 6-26.

Міщук В. В.

аспірант кафедри політичних наук

*Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

УКРАЇНА В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ ТА ПЛАНАХ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

З огляду на попередні дослідження, можемо підсумувати, що розширення Євросоюзу на Схід 2004 року стало каталізатором посилення кластеру політичних проблем інтеграції. Виникає питання, чи справді постсоціалістичні держави можуть інтегруватися до ЄС, та чи їх інтеграція не призведе до загального сповільнення інтеграційних перетворень в Європейському Союзі? Вдала геополітична ситуація вимусила ЄС до чергового – п'ятого розширення та чи можемо ми ствердити, що на сучасному етапі держави ЦЄ є настільки ж органічним доповненням Євросоюзу, як і країни-засновники ЄС? Звісно, уявити сучасну економічну дійсність ЄС без участі ринків Центральної Європи неможливо, проте дане дослідження першочергово розглядає політичні фактори та ускладнення, що виникли в процесі інтеграції держав ЦЄ до ЄС. Вплив національних чинників призвів у Центральному субрегіоні Європи до протиставлення у політичному сенсі держав ЦЄ та держав Західної Європи, дане протиставлення призводить до формування двох взаємозаперечних моделей подальшого інтеграційного руху.

Перша модель – модель умовного поглиблення, де національні фактори заперечуються, посилюється роль ЄС, як цілісної організації, політичний суверенітет переноситься від національних держав до наднаціональних та місцевих органів управління, а доцільність питання розширення входить до компетенції наднаціонального та залежить від можливості поширити дану модель на державу-кандидата на вступ. Ця модель в практичному політичному просторі ЄС має два вектори втілення. Першочергово це лівоцентристські політичні сили ЄС